

Evropané se nikdy nedokázali shodnout na společné pozici; většina se tak prostě přimknula k Americe. Jelikož nemají společné zájmy, nemohou mít ani společnou vůli a strategii.

Autor: Alain de Benoist

*Následující projev přednesl **Alain de Benoist** na kolokviu časopisu *Éléments* 26. dubna 2014. Se svou typickou precizností a ostrovtipem se zamýšlí nad některými ze největších problémů u kořenů evropského projektu a současně s tím nastiňuje vlastní představy o nutnosti spojené Evropy. Originální znění najdete na blogu **Éléments**. Z francouzštiny přeložil Martin Locker.*

Zjevné nedostatky Evropské unie ukazují jak selhání stávajícího evropského konstrukt, tak nezbytnost evropského *Impéria*.

Dámy a pánové, mí drazí přátelé,

Ještě před pouhým čtvrtstoletím se Evropa zdála být řešením snad všech problémů. Dnes je naopak sama vnímána jako další z nich. Následkem tohoto rozčarování se na ni valí výčitky ze všech stran. Evropské komisi se dává za vinu snad všechno: její bujná produkce legislativních omezení, strkání nosu do věcí, které jí nepříslušejí, přání trestat všechny na okolo a ochromit tak naše instituce, její nepřehledná a nesrozumitelná organizace, nedostatek demokratické legitimacy, likvidace suverénních národů, tendence k tomu stát neovladatelnou mašinerií. Ve většině zemí obliba Evropské unie už přinejmenším deset let celkem strmě padá. Podíl Francouzů, podle nichž „členství v Evropské unii škodí“ se dokonce zvýšil z 25% v roce 2004 na 41% v roce 2013. Novější výzkum agentury Ipsos pak odhalil, že

70% Francouzů by si přálo „omezit Evropě pravomoci“.

Evropská unie tak dnes nepochybně zažívá bezprecedentní krizi legitimacy. Na vině je mimo jiné i fakt, že jí nabízený „spektákl“ není nijak zvlášť vábný. Ale jak jsme do tohoto bodu vlastně dospěli?

„Dekonstrukce“ Evropa započala už zkraje 90. let debatou o ratifikaci Maastrichtské smlouvy. Právě tehdy se začínal vyjasňovat značně problematický obraz podoby budoucí Evropy a řada Evropanů z ní pomalu pociťovala rozčarování. V čase rostoucích obav spojených se zrychlující globalizací si lidé postupně uvědomili, že „Evropa“ sama o sobě nezaručuje vyšší kupní sílu, výhodnější regulaci světového obchodu, snížení tempa outsourcingu, potlačení zločinnosti, stabilizaci pracovního trhu ani účinnější kontrolu imigrace – ba právě naopak. Evropská konstrukce se tak mnoha pozorovatelům jevila nikoliv jako lék na globalizaci, ale spíše jeden z dalších jejích vektorů.

Evropský projekt se však přičil zásadám zdravého rozumu už od prvopočátku. Došlo totiž hned ke čtyřem zásadním omylům:

Místo politiky a kultury byl kladen důraz na ekonomiku a obchod v naději, že jakýmsi efektem západky se z ekonomického občanství mechanicky stane občanství politické. Byla jasně znatelná ambice vytvářet Evropu seshora, místo toho začít odspoda. Došlo k příliš rychlému rozšiřování, díky němuž se do Evropy dostaly i špatně připravené země, to vše za účelem prohloubení stávajících politických struktur. Nikdy nepadlo jasné rozhodnutí stran hranic Evropy ani cílů evropské integrace.

„Otcové-zakladatelé“ evropského společenství odložili kulturu pro svou posedlost hospodářstvím záměrně stranou. Jejich původním záměrem bylo spojit státy do nového typu akčních prostorů, nahlížených z funkcionalistické perspektivy. Jeanu Monnetovi a jeho kolegům šlo o dosažení takové míry vzájemné provázanosti národních hospodářství, že by politická jednota nakonec byla levnější než rozštěpenost – a tím pádem se stala nevyhnutelnou. Nezapomínejme, že prvním pojmenováním jednotné „Evropy“ se stal „společný trh“. Tento počáteční důraz na ekonomismus samozřejmě vedl jak k liberálním tendencím uvnitř institucí, tak k v podstatě ekonomické interpretaci bruselských politických kroků. Zbytnění ekonomiky tedy nejen že přípravě vzniku politické Evropy nepomohlo, ale naopak vedlo k rychlé depolitizaci, posvěcení moci odborníků a zavádění technokratických postupů.

V roce 1992 jsme se Maastrichtskou smlouvou posunuli od Evropského společenství k Evropské unii. I tato zdánlivě nedůležitá sémantická změna o mnohém vypovídá: vždyť jednotící síla „unie“ je nepochybně slabší než ta „společenství“. Dnešní Evropa je tak v prvé řadě Evropou ekonomiky a tržní logiky – liberální elity jsou totiž pevně přesvědčeny, že má být jen ohromným supermarketem, řízeným výlučně logikou kapitálu.

Druhým omylem, jak už jsem zmínil, byl záměr vytvářet Evropu seshora, tj. z bruselských

institucí. Podle stoupenců „integrálního federalismu“ by zdravý rozum nutně velel začít odzola: jednotkou o velikosti jedné čtvrti, odtud pokračovat ke komuně, od komuny k regionu, od regionu ke státu a konečně od státu k Evropě. Takový postup by ukládala striktní aplikace zásady subsidiarity, podle níž může vyšší autorita zasahovat do chodu věcí jen v případech, s nimiž se nižší autorita nedokáže vypořádat (jinak také zásada dostatečné kompetence). V Evropě podle představ Bruselu však centrální byrokracie prostřednictvím direktiv ráda a ochotně reguluje všechno, takže vyšší autorita zasahuje všude, kde k tomu má prostředky. Komise rozhoduje o všem, protože se pokládá za všemocnou.

Nenechme se ale zmást rituálními odsudky Bruselu coby „federální Evropy“ z úst zastánců evropské suverenity: protože vyhrazuje všechny své pravomoci nejvyšším orgánům, lze její model naopak označit za výsostně jakobínský. Ke skutečnému federalismu má toto extrémní jakobínství skutečně daleko – spojuje represivní autoritářství s centralismem a nedostatkem transparentnosti.

Třetím omylem bylo bezmyšlenkovité rozšiřování Evropy tam, kde mělo nejprve dojít k prohloubení existujících struktur a celoevropské politické debatě o cílech celého projektu. Obzvláště nápadné to bylo při rozšíření o země střední a východní Evropy. Většina z nich se ve skutečnosti ucházela o členství v EU především s vidinou ochrany poskytované organizací NATO. Tyto země sice hovořily o Evropě, hlavy však měly plné snů o Americe! Výsledné rozdrobení a snížení efektivity každého rychle přesvědčily, že Evropa o 25 nebo 35 státech je jednoduše neovladatelná. Tomuto přesvědčení dále dodaly na síle kulturní, náboženské a geopolitické obavy z možnosti přijetí Turecka do EU.

Vzhledem ke značně rozdílné úrovni hospodářství, sociálních podmínek i daňových systémů mělo uspěchané rozšíření Evropské unie za následek také vydírání přesunem průmyslu k újmě dělníků. A konečně bylo i jednou z hlavních příčin krize eura, což vysvětluje, proč zavedení společné měny nepomohlo sblížení jednotlivých národních ekonomik, ale spíše mu uškodilo.

A tak zatímco evropská suverenita není nikde k nalezení, z té národní se rychle stává jen jakási zaprášená vzpomínka. Jinak řečeno jsme rozbili národy, aniž bychom vytvořili skutečnou Evropu. Tento paradox se snad vyjasní, pokud si uvědomíme, že Evropská unie se snaží nahradit nejen národy Evropou, ale také politiku ekonomik a vládu lidí správou věcí. Evropská unie plně přijala za svůj liberalismus, založený na přednosti ekonomiky a vizi konce politiky „depolitizací“ vládního řízení, tj. vytvoření podmínek, za nichž se možnost skutečně politického řešení stává nemístnou, případně zcela nemožnou.

K této liberální orientaci se navíc přidává i krize morální: Evropa posedlá univerzalizmem, jehož šířitelem už delší dobu je, se vnitřně ztotožnila s pocity viny a sebeobětování do té míry, že v současnosti velice výrazně utvářejí její světový názor. Jako kontinent chce být zcela „otevřená otevřeností“ – bez ohledu na následky pro sebe i ostatní.

Je pravdou, že Evropa už od počátku své existence usilovala o vytvoření konceptu univerzálního, o to stát „civilizací univerzálního“. „Civilizace univerzálního“ a „univerzální

civilizace“ však není totéž. Podle krásné a často citované prűpovídky znamená univerzální v nejlepším slova smyslu „místní – minus zdi“. Vládnoucí ideologie však přehlízí rozdíl mezi „univerzální civilizací“ a „civilizací univerzálního“. Na žádost svých zástupců si Evropa uložila slepotu k sobě samé – a lítost za to, na co vzpomínat smí – zatímco náboženství lidských práv zevšeobecnilo ideu Stejnosti (Voltaireova *Mêmeté*). Humanismus zbavený veškeré perspektivy se tak dosadil do křesla soudce dějin. Nerozlišenost označil za ideální cestu k vykoupení a z procesu přináležení udělal cosi bezmála podezřelého. Jak to vyjádřil Alain Finkielkraut, „znamená to, že aby už Evropa nikoho nevyklučovala, musela se zbavit i sama sebe, stát se ‚dezorientovanou‘ a ze svého dědictví si zachovat jedině univerzalitu lidských práv. [...] Nejsme ničím; jedině tak si můžeme být jisti, že nebudeme nikomu a ničemu uzavřeni.“ „Prázdnota jako podstata a radikální tolerance,“ prohlásil v obdobném duchu sociolog Ulrich Beck. Právě tento pocit prázdnoty, jako by ale vyvolával alergii úplně na všechno.

Evropští předáci se jako jediní na světě odmítají považovat za garanty historie, kultury a kolektivního osudu. Pod jejich vedením tak Evropa do omrzení opakuje, že její vlastní minulost jí nemá co říci. Dokonale to ostatně dokazují i eurobankovky: vidíme na nich pouze prázdné budovy či abstraktní architekturu, nikdy kus krajiny ani lidskou tvář. Evropa se chce vymanit z pout dějin jako takových – a svých vlastních dějin zvlášť. Přitakat tomu, čím je, se nesmí a dokonce i otázky ohledně identity jsou nežádoucí: vždyť by se tak vůči některé ze svých součástí mohla dopustit „diskriminace“. Když tak deklaruje svou oddanost „hodnotám“, zdůrazňuje, že jí tyto hodnoty rozhodně nepatří, že jsou společné všem lidem. Zaměření na „hodnoty“ namísto „zájmů“, cílů či touhy po politické suverenitě ukazují na kolektivní bezmoc. Evropa neví, co chce udělat. Zdráhá si dokonce tuto otázku být jen položit, protože by si mohla uvědomit, že nechce nic. A proč nic nechce? Protože už neví – a ani vědět nechce – čím vlastně je.

Důsledky této nejistoty jsou nezměrné. V oblasti imigrace prosazuje Evropská unie velice štědrá harmonizační politiku pro migranty, již členské státy nemohou měnit. Na poli průmyslu a obchodu zase vládne zásada zákazu všech podob protekcionismu. Stržení všech bariér volnému trhu otevřelo Evropu masivnímu přílivu zboží i služeb, lacino vyráběných v rozvojových zemích, které praktikují všechny formy dumpingu (sociální, fiskální, ekologický atd.) současně se stále výraznějším přesunem evropské výroby mimo kontinent, čímž došlo k dalšímu prohloubení problémů deindustrializace, nezaměstnanosti nebo obchodních schodků.

Zahraniční politika je opakem národní suverenity. A protože Evropská unie není politický subjekt, nemůže pochopitelně mít ani společnou zahraniční politiku; nanejvýš by se snad ještě dalo mluvit o pravidelně se objevujícím součtu národních diplomacií, spojených „vnější“ politikou na základě možností „společenství“. Ať už šlo o americkou intervenci v Iráku, války v Libyi, Mali nebo Sýrii, Rusko nebo Blízký východ, Palestinu, Kosovo nebo v poslední době Krym, Evropané se nikdy nedokázali shodnout na společné pozici; většina se tak prostě přimknu k Americe. Jelikož nemají společné zájmy, nemohou mít ani společnou vůli a strategii.

Navzdory všem dosavadním zklamáním z pokusů o vytvoření Evropy však dnes spojenou

Evropu potřebujeme více než kdy předtím. Proč? Za prvé, aby Evropané (příliš dlouho rozpolcení válkami, konflikty a soupeřením všeho druhu) znovu nabyli povědomí o své sdílené příslušnosti k témuž kulturnímu a civilizačnímu okruhu a zajistili si budoucí společný osud bez vzájemných konfliktů. Nezbytné je to ale také z důvodů spjatých s historickým okamžikem, v němž se právě nacházíme.

Zformování třetí, evropské, velmoci, bylo zoufale potřebné už v dobách jaltského systému, tj. americko-sovětského duopolu. Zhroucení sovětského systému tuto potřebu ale snad ještě zdůraznilo: v nově roztržštěném světě mohou evropské národy plně uskutečnit potenciál své role ve světě jedině prostřednictvím sjednocené Evropy. Abychom skoncovali s nadvládou americké hyper-velmoci, musíme světu vrátit jeho multipolární rozměr. Považujme to za další pádný důvod pro „vytvoření Evropy“.

S tím jak globalizace vytváří svět zbavený vnějšku, kde prostor i čas v podstatě přestaly existovat, přináší také stále větší bezmoc národních států. V éře pozdní modernity – či rodící se postmodernity – se národní stát, ostatně v krizi už od 30. let minulého století, s překotným posilováním nadnárodních fenoménů stává stále zastaralejším. Ne že by snad státy přišly o všechnu svou moc, stále obtížněji se však zvládají vyrovnávat s fenomény, jež se dnes šíří v celosvětovém měřítku, počínaje vlivem finančního systému. Ve světě ovládaném nejistotou a globálními riziky totiž nemůže žádná země doufat, že se sama vypořádá s mnohými problémy, které se jí týkají. Národní státy už dnes nejsou při jejich řešení hlavními subjekty. Jsou příliš velké, než aby dokázaly naplnit každodenní očekávání občanů, ale zároveň příliš malé tvář tvář globálním výzvám a limitům. Žijeme tak v době místní akce a kontinentálních bloků.

Touto optikou se tedy „suverenisté“ jeví jako sice často velmi pronikaví kritici, kteří však nenabízejí dobré alternativy. Když tak (často právem) vystupují proti byrokratickým a technokratickým bruselským rozhodnutím, přímo se vnucuje námitka, že byrokracie a technokracie stávajících národních států přece nejsou o nic lepší. Při kritice unijního atlanticismu lze zase ukázat, že úplně totožným směrem postupují i národní vlády. Dnes jsme svědky nesmírného hnutí směřujícího k celosvětové homogenizaci, jež působí nejen v oblasti kultury, ale také ekonomiky a společenského života. Existence národních států pro něj není sebemenší překážkou. Faktory této homogenizace národů neznají hranice a bylo by omylem domnívat se, že s nimi vypořádáme jejich přemostěním. Větší část kritiky určené Evropě by tak byla podobně oprávněná i na národní úrovni.

Jiní kritici si zase protiřečí, a tak sledujeme, jak titíž lidé, kteří litují evropské politické slabosti (v případě války v Zálivu, konfliktů v někdejší Jugoslávii atd..) na druhé straně absolutně odmítají delegaci moci, potřebnou k vytvoření skutečně politické evropské vlády, jež by jako jediná byla schopná učinit potřebná zahraničněpolitická rozhodnutí.

O mnoho lépe si při bližším zkoumání nevede ani argument o národní „suverenitě“. Když se mluví o ztrátě suverenity spojené s projektem Evropské unie, zapomíná se často na to, že národní státy už dávno ztratily schopnost činit v těch nejdůležitějších oblastech zásadní politická rozhodnutí. V éře globalizace pak dokonce přestávají být i nominálními nositeli

suverenity. Bezmoc národních vlád tváří tvář pohybu kapitálu, moci finančních trhů a nebývalé mobility kapitálu je někdy až do očí bijící. To musíme brát v potaz, chceme-li najít cestu k vytvoření nové suverenity na úrovni, kde ji lze skutečně vykonávat, tj. právě na úrovni evropské. Zde vidím další důvod pro „vytvoření Evropy“.

Jednou z hlubších příčin krize budování Evropy je to, že nikdo podle všeho nedokáže zodpovědět otázku „co je to Evropa?“ Na odpovědích sice panuje jistá shoda, rozhodně však ne jednohlasná. Odpověď na tuto otázku pak ale nepochybně vyvolává další, snad ještě důležitější otázku: „čím by Evropa měla být?“

Nelze pochybovat o tom, že dvě podoby Evropy – tedy ta, která usiluje o to stát se autonomní a suverénní politickou velmocí s jasně vymezenými hranicemi a společnými politickými institucemi na jedné straně a Evropa existující pouze jako jediný obrovský trh, zóna volného obchodu otevřená „širému moři“, 1] z níž se má stát prostor bez hranic, z většiny depolitizovaný či zneutralizovaný a fungující jen prostřednictvím technokratických a mezivládních rozhodovacích mechanismů na straně druhé – spolu nemají mnoho společného. Uspěchané rozšíření Evropy i existenční nejistota spojená s jejím vytvářením prozatím výrazně nahrávají druhému, „anglosaskému“ nebo „atlantickému“ modelu. Volba mezi těmito dvěma modely znamená současně také volbu mezi politikou a ekonomikou a pevninskou nebo námořní cestou k velmocenskému postavení. Lidé zapojení do budování Evropy však bohužel povětšinou nemají sebemenší povědomí o geopolitice, a tak jim protichůdnost pozemní a námořní logiky zcela uniká.

Generál de Gaulle celý problém naprosto přesně pojmenoval už v roce 1964: „Nám Francouzům jde o to, aby se Evropa stala evropskou. Evropská Evropa znamená takovou Evropu, která existuje sama o sobě a pro sebe, tj. stojí v centru světa a praktikuje svou vlastní politiku. Právě toto však lidé, kteří se k takovéto Evropě hlásí a podle svých slov touží po jejím uskutečnění, vědomě či bezděčně odmítají. Skutečnost, že by Evropa bez své samostatné politiky zůstala podřízena hlasu z druhé strany Atlantiku, jim totiž i dnes připadne normální a uspokojivá.“

Evropa musí být civilizačním projektem – jinak není ničím. To ovšem pochopitelně předpokládá jistou představu o lidech, kteří ji vybudují. Podle mého přesvědčení odpovídá této představě autonomní a zakořeněný člověk, který se vymezí zároveň proti individualismu i kolektivismu, proti etnocentrismu i liberalismu. Představuji si tedy Evropu integrálně federalistickou, jelikož tento koncept jako jediný dokáže dialekticky uskutečnit nezbytnou rovnováhu mezi autonomií a jednotou i jednotou a rozmanitostí. Evropa vytvořená na tomto základě by měla usilovat o to stát se jak suverénní velmocí, schopnou bránit své konkrétní zájmy, tak jedním z pólů regulujících globalizaci multipolárního světa, a v neposlední řadě i originálním kulturním a civilizačním projektem.

Momentálně jsme se, jak musí být patrné snad každému, ocitli ve slepé uličce. Chtěli jsme Evropu kulturní, ale dostali jsme Evropu technokratů. Museli jsme strpět všechny negativní dopady spojené se zaváděním společné měny, aniž bychom z toho vytěžili nějaká pozitiva. Národní suverenita se nám rozpouští před očima, aniž by ji ale nahradila potřebná suverenita

evropská. Evropa se stala napomahačem, nikoliv protivníkem globalizace. Dodává legitimitu úsporným opatřením, deficitní politice a závislosti na finančních trzích. Solidárně stojí po boku Ameriky v její nové studené válce proti Rusku a je připravena podepsat s Američany transatlantickou obchodní smlouvu, již by se jim vydala na milost. Evropa zapomíná sama na sebe, a proto nedokáže ve své minulosti nalézt důvody pro své pokračování v budoucnosti. Odmítá předat dále své dědictví, nedokáže najít vyjádření pro velký kolektivní projekt. Snaží se vystoupit vně dějiny, čímž riskuje, že se z ní stane pouhý pasivní účastník příběhů jiných.

Jak z tohoto začarovaného kruhu ven? V tom se zřejmě ukrývá tajemství naší budoucnosti. Místa už vidíme záblesky možných alternativ, jež si zaslouží pozorné studium. Nezapomínejme však, že čas se rychle krátí. S oblibou cituji Nietzscheho slova: „Evropa vznikne jedině jednou nohou v hrobě“. 2] Nietzsche jak známo směřoval svá slova i učení „dobrým Evropanům“. Staňme se tedy těmito „dobrymi Evropany“ a postarejme se o to, že se konečně podaří utvořit evropský stát – Impérium – zhmotnění oné samostatné a suverénní Evropy, již chceme vystavět v první řadě proto, abychom Evropě zabránili ulehnout do hrobu.

Ať žije Evropa, drazí přátelé! Děkuji vám.

Poznámky:

1] De Benoist zde užívá námořního podobenství, když vyvolává obraz někdejší rozsáhlé námořní obchodní cesty – a potenciálně i aktů pirátství, které s sebou přináší.

2] Nietzsche tím říká, že Evropa vznikne až na úplném konci svého úpadku, v poslední vteřině před svou záhubou, když ji teprve impulz zcela zoufalé situace přinutí znovu nabýt její moc a vůli.

Projev Alaina de Benoist **‘Europe a Market’ or ‘Europe a Power’?** vyšel na stránkách nakladatelství Arktos 24. září 2018.